

ORHAN
PAMUK

Cevdet Bey
și fiii săi

Traducere din limba turcă și note
de Luminița Munteanu

POLIROM
2017

Cuprins

Prima parte

Prolog

1. Dimineata	7
2. Musulman si negustor	16
3. Junii turci.	27
4. Farmacia	33
5. O mahala de demult.	40
6. Masa de pranz	49
7. In conacul unui pasă	59
8. Despre timp, familie si viață.	71
9. O casă de cărămidă in Nișantași.	82
10. Dorința bolnavului	90
11. Cei deștepti si cei proști.	101
12. Noaptea si viața	112

Partea a doua

1. Un tânăr cuceritor la Istanbul	121
2. Masa de bairam	133
3. După-amiază.	140
4. Prieteni vechi	152
5. Încă o casă	162
6. Ce trebuie să faci in viață?	169
7. Înainte de a porni la drum.	181
8. Doamnele prin Beyoğlu.	189
9. Sfârșitul unei zile	197
10. Scrisoare din est.	203
11. O zi de duminică in Beşiktaş.	209
12. Unchiul si nepotul militar	218
13. Învoiala de căsătorie	228
14. Plimbare la aer curat	237
15. Inginerul-poet la logodnă	248
16. Ambițios si logodit	259

17. Viața mea în comerț, preț de o jumătate de veac	267
18. Însmormântarea	278
19. Arșița și pruncul	289
20. De ce suntem noi așa?	300
21. Cârciuna din Beşiktaş	310
22. Jurnalul	322
23. Încă o sărbătoare	330
24. Furtuna	338
25. Camera lui Rastignac	352
26. Dimineața primei zile	359
27. Poetul în Beyoğlu	368
28. Ca să ne mai amăgim vremea	375
29. Jurnal II	385
30. Doi melomani	390
31. Trezirea?	399
32. Necazurile unui negustor	411
33. Glasul inimii	428
34. Petrecerea	435
35. Mereu aceleași discuții plictisitoare	444
36. Plecarea pe insulă	453
37. Se montează șinele	463
38. Ultima scară	473
39. Toamna	482
40. Ankara	492
41. O fiică a republicii	501
42. Acasă la deputat	510
43. Statul	520
44. Speranțele deputatului	540
45. De vorbă cu scriitorul revoluționar	550
46. Printre adepții panturcismului	564
47. Sastiseala	573
48. Deputatul este nefericit	582
49. Familia, morala etc.	592
50. Din nou la Istanbul	603
51. Călătoria	610
52. Căutând mai departe	616
53. La taifas cu tinerii	630
54. Timpul și omul autentic	638
55. Circumcizia	645
56. Iscodirea	656
57. Meduzele	668
58. O zi de duminică	682

59. Prăbușire?	692
60. Jurnal III	703
61. Harababura	715
62. Totul este bine	721

Partea a treia

Epilog

1. Începe o nouă zi	733
2. Un bloc în Nișantași	742
3. Sora mai mare	750
4. Un prieten	758
5. Telefonul	771
6. Masa	778
7. Împreună	788
8. Caiete de demult	797
9. Viața – arta	807
10. Laudă trecerii timpului	817

— De ce? Plecați așa curând? l-a întrebat Güler.

Apoi a dat fuga și i-a cerut servitorului să le aducă ceai. L-a rugat pe Refik să mai stea puțin. S-a așezat, fără să aștepte să-i răspundă, și l-a întrebat ce mai făcea fetița lui.

Refik a bâiguit ceva și a urmat-o, supus ca un mieluşel. S-a așezat într-un fotoliu aflat în fața divanului pe care stătea Güler. Cum nu avea altceva de spus, s-a apucat să-i povestească, cu fals entuziasm, ce mai făcea fetița. Inteligența copilei era o sursă de mândrie pentru Refik și Perihan. Existau încă de pe atunci o grămadă de indicii privitoare la agerimea ei. Refik a vorbit despre câteva dintre acele semne, apoi a încercat un vag sentiment de vinovăție. Îl indispucea faptul că-i vorbea acelei femei despre Perihan și fetița sa. S-a întrebat de ce îl mâhnea faptul acela. Apoi a cugetat „pentru că e o femeie singură, divorțată!” și, temându-se ca nu cumva să se mai gândească și la alte lucruri, a repetat detaliile referitoare la modelul de scrisoare. Servitorul le-a adus ceaiul. S-a așternut tăcerea, dar aceasta n-a durat mult. În cameră și-a făcut apariția un câine. Văzându-l pe Refik, acesta s-a oprit în loc, suspicios, apoi s-a apropiat prudent, l-a adulmecat și, dându-și seama că nu era vorba de un străin, s-a lungit lângă mangel.

— V-a recunoscut! a spus Güler.

— Da, m-a recunoscut, i-a răspuns Refik, care își sorbea ceaiul în mare grabă.

„Nici nu mai avem despre ce să vorbim”, s-a gândit el.

Se temea ca nu cumva să-l copleșească sentimentul de vinovăție, așa încât n-o privea pe Güler în față și nu era deloc încântat de propriul comportament. Camera, în mijlocul căreia se găsea un mangel ciudat, îi trezea un sentiment de apăsare și de înfrângere cu care nu era deloc deprins.

— V-ați lăsat mustață și v-ați ras barba, i-a spus Güler.

Refik a căutat ceva să-i spună, dar n-a putut să facă altceva decât să clatine din cap. Se simțea stânjenit de faptul că femeia aceea făcea aprecieri legate de aspectul său, de mustață și barbă. Apoi și-a isprăvit ceaiul și s-a gândit că, înainte de a pleca, ar fi fost bine să-i adreseze câteva cuvinte, din politețe:

— Ei bine... Ei bine, dar dumneavoastră ce mai faceți?

— Nimic! i-a răspuns Güler.

S-a gândit puțin, de parcă n-ar fi priceput prea bine întrebarea.

— Stau acasă. Astăzi am schimbat amplasamentul lucrurilor din camera mea... Da... Altceva? Mă gândesc să dau o petrecere.

— Adevărat? Ce interesant! a spus Refik.

— Dumneavoastră ce mai faceți? l-a întrebat Güler. În ziua aceea când ne-am văzut la colțul din Nișantaşı mi s-a părut că nu arătați prea bine!

— Da, am fost bolnav! a spus Refik. Am stat acasă multă vreme, la pat. Astăzi a fost prima zi când m-am dus la birou, după nu știu cât timp.

A fost tentat brusc să spună: „Nu sunt bine. Nu sunt bine, viața mea a sărit de pe șine; habar n-am ce să fac!”. Dar de cum s-a gândit la asta, s-a ridicat, speriat, în picioare. Apoi, când și-a dat seama că se ridicase în picioare, s-a fâstăcit. Nu-și isprăvise încă noua ceașcă de ceai și tăsnise, fără nici un motiv, din fotoliu. Câinele îl privea și el, uimit. A mai repetat o dată indicațiile privitoare la plicul pe care-l adusese, doar ca să spună ceva. Apoi a început să se îndrepte spre ușă. În timp ce pășea într-acolo, și-a dat seama că nu avea să-și poată regăsi cu ușurință acel echilibru mult îndrăgit, cu care se lăudase în taină ani de zile. „Acum nu trebuie să mai fac nici o greșală!”, s-a gândit el. „Să plec de aici și să scap de femeia asta divorțată!”

Se aflau în fața ușii. Refik a spus:

— La revedere! Transmiteți-le salutări lui Sait Bey și doamnei Atiye!

Lui Refik i s-a părut că zărea pe chipul femeii o expresie ironică. A cugetat: „Fosta soție a unui ofițeraș republican! Iar eu sunt soțul mamei fetei mele!”.

Tocmai ieșea pe ușă, când Güler l-a întrebat:

— Dacă v-am chema la petrecere, ați veni, dumneavoastră și Perihan?

— Am veni! De ce să nu venim? i-a răspuns Refik.

Nu se uita la Güler, ci la câine, care venise până la ușă.

— Ne-am distra, am sta de vorbă! a spus Güler.

„Am sta de vorbă! Am sta de vorbă, am sta de vorbă! Am nevoie să stau de vorbă cu o femeie divorțată: viața mea a sărit de pe șine!”, s-a gândit Refik. Apoi a spus, cu ochii la câine:

— Ar fi bine! Îmi doream, de fapt, să stau de vorbă cu o femeie ca dumneavoastră.

Continua să se uite la câine. „Vai de mine, ce-am spus!”, s-a gândit el. A coborât scara, fără s-o privească pe Güler în față: „Viața mea a sărit de pe șine! Ce-am spus adineaori?!”.

Afară adia un vânt rece, ușor, care venea dinspre Marea Marmara. Refik cunoștea bine acel frig blând de iarnă care preceda austrul. Cartierul Nișantași mirosea a alge și a mare. Mirosul se cuibărise în tei, în magazine, în blocurile noi și murdare, în casele vechi, în bărbați gătiți cu cravate, în tot și în toate. A ieșit în bulevard, trecând prin fața secției de poliție. Oamenii se întorceau pe la casele lor. Importatorii, antreprenorii, pașalele lui Abdülhamit, care-și așteptau moartea, ucenicii băcanilor, grădinarii, femeile cu ziua, funcționarii de la bancă, angajații, cei care călătoreau cu tramvaiul reveneau pe la cuiburile lor. Părea că nimeni nu izbutea să-și dea seama că aerul mirosea a alge, că lumea își ducea mai departe traiul banal, de zi cu zi, fără a adormea nimic. Refik s-a oprit la colțul din Nișantași. „Mă duc acasă, unde am să iau masa de seară!”, a cugetat el. „Apoi am să citesc. De ce să fi sărit viața

mea de pe șine?!" Peste drum se vedeau luminile din casa lor. În aer plutea mireasma de alge. Casa era stăpânită de mirosul bucătăriei, de mirosul familiei, de mirosul pielii lui Perihan, de mirosul de sudoare și de sugar al fetiței, de mirosul de mâncare... Era cu gândul la femeia divorțată. Se temea de sine: „Mă simt ca un obiect fără personalitate, fără trecut și fără viitor, ca un ghiveci de flori, sau ca o clanță de ușă!". Își răsese barba, pentru că barba nu cadra cu bărbații ca el. Dar întotdeauna se găsește o rezolvare, un compromis mărunț: nu-și răsese mustața. A traversat strada, iar clopoțelul atârnat la poarta grădinii a scos un clinchet. A intrat în casă, unde stăpâneau căldura, viața. A urcat la etajul lor. Perihan stătea lângă fetiță, purta o rochie bleumarin și se machiase.

— M-am machiat și m-am îmbrăcat cu rochia asta în cinstea revenirii tale la serviciu! i-a spus Perihan.

— Bine ai făcut! i-a răspuns Refik, care a cugețat apoi că era un om sănătos.

Au coborât împreună, pentru a lua cina. La masă, Osman a sporovăit. Era voios, pentru că frațele său revenise la birou după luni de zile. Și Nigân Hanım era veselă. Vorbea și Nermin – pesemne că supărarea care domnise între ea și soțul său se stinsese. Când erau certați, nu vorbeau între ei, dar discutau despre lucrurile care se cereau a fi discutate în fața celorlalți și a familiei. Nigân Hanım a povestit la masă o amintire legată de Cevdet Bey. Nepoții au făcut oarecum nazuri, dar au fost priviți cu îngăduință.

După masă, Refik l-a ajutat pe micul Cemil să-și facă tema la aritmetică. Apoi a urcat în birou. A vrut să scrie în jurnal, dar nu i-a venit să scrie nimic. A stat o vreme și a citit, dar nu s-a putut concentra asupra a ceea ce citea. A străbătut încăperea în lung și în lat, fumând. Apoi a coborât din nou în camera de zi și s-a apucat să citească gazetele. Din când în când asculta vocea care se auzea dinspre radio, continuând să se uite prin

ziare, și ciulea urechea la Nigân Hanım și la Perihan, care vorbeau de una, de alta. A înțeles, după vorbele lor și după sunetele care răzbăteau de afară, că se pornise austrul. Apoi a vrut să citească mai atent gazeta pe care tocmai o citea. S-a gândit deodată, cu ochii la ea: „Perihan se uită la mine!”. Nu reușea să priceapă cum de își dăduse seama de asta, dar știa că, în timp ce vorbea cu Nigân Hanım, în timp ce vorbea cu ceilalți, Perihan se uita din când în când, cu coada ochiului, la el, că măsura din priviri umbra soțului său, care stătea în fotoliu, de parcă ar fi cercetat să vadă dacă se afla acolo sau nu. Intuia că Perihan se bucura de faptul că, în ultimele zile, păruse mai vesel, își răsese barba și se dusesse la birou. Acum își dădea seama însă că privirea pe care o simțea plimbându-se asupra sa era mai degrabă încordată decât bucuroasă. A împăturit brusc ziarul și a surprins-o pe Perihan privind-l, așa cum intuise dinainte. Perihan a încercat să zâmbească. Refik a deschis din nou ziarul, dar de data aceasta n-a mai reușit deloc să se concentreze. Mama sa stătea de vorbă cu Nermin.

— Se întetește vântul, spunea Nigân Hanım.

— Da, da, se pornește austrul, spunea Nermin.

A ascultat ce vorbeau, citind de câteva ori un articol despre Germania și Austria. Autorul articolului se întreba „oare Germania se va conforma Austriei?”, iar vântul care bătea afară se întetea. „Probabil că am să innebunesc!”, s-a gândit Refik. Și-a luat ziarele și a ieșit din cameră. În timp ce urca scara, cugeta: „Nu se poate, nu se mai poate ca pe vremuri! Ce am de făcut? Nu pot să fac nimic. E oribil!”. A intrat în dormitor. Veloza de pe noptieră era aprinsă. Fetița dormea în pătutul ei. Cu zece zile în urmă, când toată lumea ajunsese la convingerea că Refik se făcuse bine, fusese mutată la loc, cu pătut cu tot, din camera lui Ayşe. Refik s-a așezat, cu gazetele în mână, pe marginea patului și și-a privit copila adormită: fetița s-a foit în somn, a dat, parcă, să murmure

ceva, și-a boțit fața, după care s-a liniștit și a revenit la somnul ei lipsit de griji. Refik s-a așezat la capul patului și s-a apucat să citească ziarele. La puțin timp după aceea, a auzit zvon de pași care urcau scările. A recunoscut sunetul molcom și decis, propriu doar lor, al acelor papuci: venea Perihan. Refik își dorea ca ziua aceea, în care se dusesse la birou după luni întregi de pauză, în care fusese obsedat de femeia aceea enervantă, în care meditase profund la viața sa, să rămână în urmă, să se sfârșească mai repede, dar și-a dat seama, la auzul pașilor lui Perihan, că așa ceva nu era posibil: timpul se afla înaintea sa. Soția sa a intrat în cameră. Refik a încercat să citească mai departe ziarele, dar era cu ochii la Perihan, care se mișca prin încăpere, trăgea draperiile, deschidea sertarele și-și făcea de lucru cu trusa de cusut. În cele din urmă, s-a așezat pe un scaun și s-a apucat să coasă nasturele unei cămași. Refik și-a amintit că se ciondănise cu ea în dimineața aceea din cauza nasturelui rupt. S-a gândit că Perihan tot nu cususe nasturele acela care stărnise gălceava și că abia atunci lua cămașa la mână. Apoi a aruncat ziarul pe jos, ajungând la concluzia că nu avea să mai poată citi nimic, și a început să se uite la Perihan.

Perihan și-a dat seama că soțul său se uita la ea. Și-a luat ochii de la cămașă și l-a întrebat:

— Te culci?

— Acum? a spus Refik.

S-a uitat la ceas, era aproape nouă și jumătate.

— Nu, nu mă culc. Am să ies și am să mă plimb puțin. Nu mă simt bine.

Nu se gândise înainte la acest lucru, o spusese pentru că-i venise atunci pe limbă, dar nici nu s-a clintit din loc. Se uita la degetele subțiri ale lui Perihan, care țineau acul, la mâna ei albă care se mișca ritmic, în sus și în jos. Știa că ziua nu se sfârșise încă, intuia că mai trebuia să urmeze ceva pentru a se isprăvi, și se afla în așteptare. A așteptat o vreme lucrul acela nedefinit. Între ei